

JEVGENIJ VODOLAZKIN LETEC

JEVGENIJ VODOLAZKIN

Letec

© Evgenii Vodolazkin, 2016

The publication of the book was negotiated through Banke,
Goumen & Smirnova Literary Agency (www.bgs-agency.com).

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Překlad © Zdeňka Vychodilová, 2018

Cover design © M. Shemyakin

Obálka © Zdeňka Pirnerová, 2018

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2018

ISBN 978-80-7585-836-8 (pdf)

JEVGENIJ VODOLAZKIN

Letec

Přeložila: Zdeňka Vychodilová

Poznámka překladatelky

Název románu, který se k českému čtenáři dostává v podobě *Letec*, zní v ruském originálu *Aviator*, což je funkční ekvivalent českého výrazu *aviatik*. Jde o pojmenování letce z počátku 20. století, z dob průkopníků světové aviatiky, jako byli ve Francii bratři Farmanovi, Louis Blériot či bratři Voisinovi, v Rusku Pjotr Něstěrov, Dmitrij Grigorovič, Vasilij Slesarjev, Igor Sikorskij a u nás Jan Kašpar či Evžen Čihák.

Pojmenování „Aviator“ se vztahuje k ústřední postavě románu a je v určitém smyslu jeho klíčovým pojmem. V románu se prolínají dvě časové linie – období prvních desetiletí 20. století, kdy se s létáním začínalo, a rok 1999. Pro stávající název knihy se nakladatelství rozhodlo z důvodu větší srozumitelnosti pro současného čtenáře. Nicméně v samotném textu se v pasážích, v nichž jde o popis událostí počátku století, vedle termínů *letec* a *pilot* užívá též termín *aviatik*.

Překladatelka děkuje Ludmile Stěpanovové a Petru Psutkovi za obětavé přečtení textu překladu a poskytnutí užitečných rad a připomínek, které přispěly ke zkvalitnění jeho konečné podoby.

Mé dceři

„Co to pořád píšete?“

„Popisuju předměty, pocity. Lidi. Píšu teď každý den v naději, že je uchráním před zapomněním.“

„Boží svět je příliš velký na to, aby v tom člověk mohl počítat s úspěchem.“

„Víte, kdyby každý popsal svoji částičku tohoto světa, třebaže nepatrnou... I když, proč vlastně nepatrnou? Vždyť vždycky se najde někdo, jehož obzor je dostatečně široký.“

„Například?“

„Například letec.“

Rozhovor v letadle

Část
první

Říkával jí: za mrazů nos čepici, jinak ti umrznou uši. Koukej, kolik lidí na ulici nemá uši. Souhlasila, to víš, že jo, měla bych, čepici ale stejně nenosila. Smála se tomu žertíku, pořád však chodila bez čepice. Ten obrázek mi vytanul v paměti, ale kdo to byl, to si ne a ne vzpomenout.

Nebo jsem si vzpomněl na jednu takovou nepříjemnou a vyčerpávající scénu, která se odehrála na jakémsi neznámém místě. Mrzuté je, že konverzace začala úplně normálně, dá se říct, že v srdečném duchu, ale ponenáhlu se začali všichni navzájem hádat. A hlavně pak ani sami nemohli pochopit, kvůli čemu se vlastně pohádali.

Kdosi poznamenal, že se to často stává na pohřbech: půl-druhé hodiny se mluví o tom, jaký byl nebožtík dobrý člověk. A pak si někdo z přítomných vzpomene, že zase až tak dobrý nebyl. A najednou, jako jeden muž, přichází každý se svou troškou do mlýna a postupně docházejí k závěru, že to byl, celkem vzato, prvotřídní lotr.

Anebo už úplná fantasmagorie: nějaký člověk dostal po hlavě štanglí salámu a teď se kutálí po nakloněné rovině, kutálí se a nemůže se zastavit a z toho kutálení se točí hlava...

Moje hlava. Točí se mi. Ležím v posteli.

Kde to jsem?

Slyším kroky.

Vešel neznámý člověk v bílém plášti. Stál ve dveřích s prstem na ústech a díval se na mě (ve šterbině dveří byla ještě čísi hlava). Já jsem se díval zase na něho, ale rádoby potají, zpod přivřených víček. Všiml si chvění mých řas.

„Už jste vzhůru?“

Otevřel jsem oči. Neznámý se přiblížil k mé posteli a napřáhl ke mně ruku:

„Geiger, váš lékař.“

Vytáhl jsem zpod prostěradla pravou ruku a pocítil jsem Geigerův opatrný stisk. Tak se člověka dotýkají, když mají strach, aby mu něco nezlomili. Na okamžik se ohlédl a dveře se zabouchly. Pak se ke mně naklonil, aniž by mi ruku pustil.

„A vy jste Innokentij Petrovič Platonov, že?“

Nemohl jsem to potvrdit. Když to říká, má pro to své důvody. Innokentij Petrovič... Mlčky jsem schoval ruku pod přikrývku.

„Na nic si nevzpomínáte?“ zeptal se Geiger.

Zakroutil jsem hlavou. Innokentij Petrovič Platonov. Zní to důstojně. A možná i trochu jako z románu.

„Pamatujete si, jak jsem teď přišel k posteli? Jak jsem se vám představil?“

Proč se mnou takhle jedná? To jsem na tom opravdu tak špatně? Malinko jsem zaváhal, ale pak chraplavým hlasem odpovídám:

„Pamatuju.“

„A na to, co bylo předtím?“

Pocítil jsem, jak mě dusí slzy. Vydraly se na povrch, zavzlykal jsem. Geiger vzal z nočního stolku papírový kapesník a utřel mi obličej.

„Ale copak copak, Innokentiji Petroviči. Na světě je tak málo věcí, které stojí za to si zapamatovat, a vy se kvůli tomu trápíte.“

„Vrátí se mi paměť?“

„Pevně v to doufám. Vy jste takový zvláštní případ, že nic nelze předvídat s jistotou.“ Zasunul mi pod paži teploměr. „Zkuste víc vzpomínat, důležitá je vaše snaha. Na všechno si musíte vzpomenout sám.“

Pozoruju chlupy v Geigerově nose. Na bradě má šrámy po ranním holení.

Dívá se na mě klidně. Vysoké čelo, rovný nos, skřípec – jako by ho někdo nakreslil. Existují obličejové až natolik typické, že vypadají jako vymyšlené.

„Měl jsem nehodu?“

„I tak se to dá říct.“

V otevřeném větracím okénku se vzduch z pokoje mísí se zimním vzduchem za oknem. Rozostřuje vidění, chvěje se a jakoby taví, vertikální lišta rámu splývá s kmenem stromu a k tomu ranní červánky – někde jsem to už viděl. A viděl jsem i ty sněhové vločky, co létají dovnitř. Co roztají, ještě než se usadí na parapetu... Kde to jenom bylo?

Nic si nepamatuju. Jen nějaké maličkosti – vločky sněhu za nemocničním oknem, chlad skla na přitisknutém čele. Na události si nevzpomínám.

„Něco z minulosti bych vám samozřejmě připomenout mohl, ale život ve vší úplnosti se převyprávět nedá. Z vašeho

života znám jenom základní fakta: kde jste žil, s kým jste se stýkal. Neznám ale běh vašich myšlenek, vaše pocity, rozumíte mi?“

Vytáhl mi z podpaží teploměr. 38,5. To je trochu moc.

PONDĚLÍ

Včera čas ještě neexistoval. A dnes už je pondělí. Bylo to tak: Geiger přinesl tužku a tlustý sešit. Odešel a vrátil se s podložkou na psaní.

„Všechno, co se během dne stane, zapisujte. Zapisujte si také všechno, na co si vzpomenete z minulosti. Ten deník bude pro mě. Uvidím, jak rychle se naše věc vyvíjí.“

„Všechny moje zážitky jsou prozatím spojeny s vámi. Mám tedy psát o vás?“

„*Abgemacht!* Popisujte a hodnotte mě ze všech stran – moje maličkost vám otevře dveře do vašeho vědomí. A okruh vašich známých budeme rozšiřovat postupně.“

Geiger mi položil na břicho podložku. Ta se smutně zdvihala s každým mým dechem, jako by sama dýchala. Geiger ji narovnal. Otevřel sešit, vložil mi do prstů tužku, což bylo v podstatě zbytečné. Jsem sice nemocný (otázka zní, co mi je?), rukama a nohama ale vládnu. Co vlastně mám zapisovat? Vždyť tady se nic neděje a na nic si nevzpomínám.

Sešit je obrovský, stačil by na celý román. Tužku žmoulám v ruce. Co vlastně mám za nemoc? Doktore, budu žít?

„Pane doktore, kolikátého je dnes?“

Mlčí. Já také mlčím. Copak jsem se zeptal na něco nevhodného?

„Víte co,“ prohlásí nakonec Geiger, „domluvme se tak, že budete uvádět jenom dny v týdnu. Tak se s časem líp vypořádáme.“

Geiger je velmi tajemný. Odpovídám:

„Abgemacht.“

Směje se.

A já jsem se dal do práce a zapsal jsem všechno – za včerejšek i za dnešek.

ÚTERÝ

Dnes jsem se seznámil se sestrou Valentinou. Má pěknou štíhlou postavu. Moc toho nenamluví.

Když vešla, dělal jsem, že spím – to už je takový můj zvyk. Potom jsem otevřel jedno oko a zeptal jsem se:

„Jak se jmenujete?“

„Valentina. Pan doktor říkal, že potřebujete klid.“

Na žádnou další otázku neodpověděla. Šušovala podlahu a byla při tom otočená zády ke mně. Oslava rytmu. Když se ohnula, aby ve kbelíku vymáchala hadr, bylo jí pod pláštěm vidět spodní prádlo. O žádném klidu tady se mluvit nedá...

Žertuju. Jsem slabý. Ráno jsem si měřil teplotu a měl jsem 38,7. Geigera to znepokojuje.

Mě znepokojuje, že se mi nedaří rozlišovat vzpomínky od snů.

Nejednoznačné dojmy dnešní noci. Ležím doma s teplotou – mám chřipku. Babiččina ruka je studená, studený je i teploměr. Venku fičí vítr a a sněhová vichřice zasypává cestu do gymnázia, kam jsem dnes nešel. Vyučující bude kontrolovat docházku a jeho prst, celý od křídý, se v třídní knize zastaví u písmene P – Platonov.

Ale Platonov dnes chybí, hlásí předseda třídy, musel zůstat doma, protože má chřipku, asi mu předčítají *Robinsona Crusoea*. Možná že u nich doma tikají hodiny. Babička si nasazuje na nos skřípec a za skly má velikánské vykulené oči, pokračuje předseda. Výstižný obrázek, souhlasí učitel, učiněná apoteóza čtení (oživení ve třídě).

Podstatu děje můžeme stručně shrnout následovně, pokračoval předseda. Lehkomyslný mladík se vydává na plavbu po moři a jeho loď ztroskotá. Vlny ho vyvrhnou na pustý ostrov, kde se ocitá bez veškerých prostředků k životu, a hlavně bez lidí. Není tam ani človíčka. Kdyby se byl býval od samého začátku choval uvážlivě... Nevím, jak bych to vyjádřil, abych se vyhnul mentorování. Něco jako podobenství o marnotratném synu.

Na tabuli zůstala rovnice ze včerejší hodiny aritmetiky, prkna na podlaze jsou ještě vlhká po ranním úklidu. Učitel si živě představuje Robinsonovo bezútesné plácání ve vodě v zoufalé snaze dostat se na břeh. Představit si tu katastrofu v celé její plastičnosti mu pomáhá obraz *Devátá vlna* od Ajvazovského. Mlčení otřeseného učitele nepřeruší ani jediný hlásek. Za dvojitými okny je sotva slyšet skřípění kočárů z ulice.

Robinsona jsem si často četl sám, ale když je člověk nemocný, moc toho nenačte. Řežou ho oči, řádky se rozplývají. Pozoruju babiččiny rty. Pokaždé, než obrátí stránku, si nasliní

prst. Občas usrkává vystydlý čaj, to se pak na Robinsona snese sotva viditelná sprška. Jindy jsou to zase drobky ze sušenky sněžené mezi dvěma kapitolami. Po uzdravení pozorně listuju přečtenými kapitolami a vytřepávám zaschlé vylisované drobečky.

„Vzpomínám si na mnoho různých míst i lidí,“ řekl jsem rozechvěle Geigerovi, „pamatuju si určité výroky. Ale i kdybyste mě zabil, nevzpomenu si, kdo která slova řekl. Ani kde.“

Geiger je klidný. Doufá, že to přejde. Nepovažuje to za podstatné.

A co když je to opravdu nepodstatné? Možná má význam pouze to, že slova byla vyřčena a přetrvala, ale kde a kým byla vyřčena, to už je vedlejší. Budu se na to muset zeptat Geigera. Ten, jak se zdá, ví všechno.

STŘEDA

Někdy je to i tak, že se slova vytratí, ale obraz zůstává neporušený. Například za soumraku sedí v pokoji člověk. Je už šero, on ale nerozsvěcuje – proč asi, že by šetřil? Sklíčená nehybnost. Loktem se opírá o stůl, hlava spočívá v dlaních, vztyčený malíček. Dokonce i potmě je vidět, že oblečení má pomačkané a jeho původní červenohnědá barva značně vybledla; ruce a obličej toho člověka jsou jedna bílá skvrna. Vypadá, jako by byl hluboce zamyšlen, i když ve skutečnosti o ničem nepřemýšlí, jednoduše odpočívá. Možná něco říká, jen slova nejsou slyšet. Popravdě řečeno, jeho slova pro mě nejsou důležitá. S kým taky má mluvit, sám se sebou? Vždyť

ani neví, že ho pozoruju, a pokud něco říká, neříká to mně. Pohybuje rty, dívá se z okna. V kapkách se odráží světlo ulice, mihotají se v nich světla kočárů. Větrací okénko skřípe.

Doposud jsem viděl v pokoji pouze dvě osoby – Geigera a Valentinu. Lékař a zdravotní sestra – ale vždyť ani nikdo jiný není zapotřebí. Sebral jsem všechny síly, vstal jsem a přistoupil k oknu. Venku je pusto a prázdno, sněhu po kolena. Jednou jsem vyšel z pokoje na chodbu, přidržuje se stěny. Okamžitě se objevila Valentina: máte klidový režim, vraťte se na lůžko. Režim...

Mimochodem: oba vypadají jako z carských dob. Geiger – když už ne v plášti, pak určitě v obleku. Připomíná Čechova... Pořád jsem přemýšlel, koho mi připomíná. Čechova! Dokonce nosí i skřípec. Pokud si dobře vzpomínám, tak skřípec jsem v současnosti viděl jen u Stanislavského, to je ale umělec... Ostatně řekl bych, že dvojice, která mě léčí, má v sobě určitou teatrálnost. Valentina je učiněná milosrdná sestra z válečných dob. Rok 1914. Skutečně nevím, jak budou mé dojmy vnímat, Geiger si to přece přečte, domluvili jsme se tak. Vždyť mě koneckonců sám žádal, abych psal otevřeně o všem, čeho si všimnu, na co si vzpomenu, co si myslím – tak prosím, píšu.

Dnes se mi zlomila tužka, řekl jsem to Valentině. Vytáhla z kapsy něco jako tužku a podává mi to.

„To je legrační,“ říkám, „kovové pisátko, nikdy jsem nic takového neviděl.“

Valentina se začervenala a rychle si ode mě vzala tu věc zpět. Potom přinesla jinou tužku. Proč se začervenala? Vodí mě na záchod, stahuje mi podvlíkačky, když mi dává injekci, a to se nečervená. A najednou tužka, to je zvláštní. V mém

životě je teď spousta malých záhad, které nejsem s to rozluštit. Červená se ale nádherně, až po ušní lalůčky. A ouška má malinká, k zulíbání. Když jí včera sklouzl bílý šátek na stranu, tak jsem se jimi kochal. Lépe řečeno jedním. Valentina se sklonila nad lampou, zády ke mně, a její ouško růžově prosvítalo. Měl jsem chuť se ho dotknout. Netroufnul jsem si a ani jsem na to neměl sílu.

Mám takový zvláštní pocit, jako bych na nemocniční posteli ležel už celou věčnost. Když pohnu rukou nebo nohou, cítím bolest ve svalech, a když už se mi bez cizí pomoci podaří vstát, mám nohy jako z vaty. Zato teplota mi trochu klesla – na 38,3.

Ptám se Geigera:

„Co se to se mnou vlastně stalo?“

„Na to si budete muset vzpomenout sám,“ odpovídá, „jinak bude vaše vědomí nahrazeno mým vědomím. To byste přece nechtěl.“

Já sám nevím, jestli bych to chtěl. Možná se u mě projeví takové vědomí, že by bylo lepší ho nahradit.

PÁTEK

K otázce vědomí: včera jsem ho ztratil. Geiger s Valentinou se hodně vylekali. Když jsem přišel k sobě a uviděl jsem jejich vyděšené obličeje, měl jsem dojem, že by mě neradi ztratili. Je to příjemný pocit, když člověka z nějakého důvodu okolí potřebuje, dokonce i když nejde o osobní důvody, ale takřikajíc o čistou lásku k bližnímu. Geiger mi včera za celý den

nevrátil mé zápisky. Podle všeho se bál, že mě předchozí psaní příliš vyčerpalo. Ležel jsem a pozoroval, jak venku sněží. Při tom jsem usnul. Když jsem se probudil, stále ještě sněžilo.

U mé postele seděla na židli Valentina. Vlhkou houbičkou mi otírala čelo. Polib mě, polib mě na čelo, chtěl jsem jí říct. Neřekl jsem to. Protože to by vypadalo, že předtím, než by jej políbila, by mi čelo otřela. A vůbec, koho líbáme na čelo... Vzal jsem ji za ruku. A ona ji neodtáhla. Jenom mi naše spojené ruce položila na břicho, abych jejich váhu nemusel držet ve vzduchu. Její dlaň schovala tu moji jakoby pod stříšku, přesně tak se člověk učí držet ruce při hře na klavír. Pokud něco takového umím, pak mě to kdysi pravděpodobně také učili. Otočil jsem ruku, ukazovákem jsem přešel po stropě toho domečku a ucítil jsem, jak sebou cuknul a rozpadl se, roztekl se mi po dlani. Ucítil jsem jeho teplo.

„Lehněte si vedle mě, Valentino,“ poprosil jsem ji. „Nemám naprosto žádné vedlejší úmysly, a navíc jsem úplně neškodný, to přece víte. Jenom potřebuju, aby vedle mě někdo byl. Úplně blízko, jinak se nikdy nezahřeju. Nedokážu to vysvětlit, ale je to tak.“

S vypětím sil jsem se na široké posteli odsunul a Valentina si lehla vedle mě na přikrývku. Byl jsem přesvědčen, že moji prosbu splní, sám nevím proč. Naklonila hlavu k mé hlavě. Vdechoval jsem vůni jejího mladého těla ve spojení s vůní parfému a vyžehleného naškrobeného prádla bílého jako sníh. Dětila se o to se mnou a já se toho nemohl nabažit. V otevřených dveřích se objevil Geiger, ale Valentina zůstala ležet. Něco se v ní napnulo (cítil jsem to), ale nevstala. Určitě se však začervenala, nemohla se nezačervenat.

„Výborně,“ řekl Geiger mezi dveřmi, „odpočívajte.“

Byla to svým způsobem pozoruhodná reakce.

Původně jsem se to nechystal popisovat, netýká se to pouze mě samotného, ale když už to všechno viděl... Ať Geiger správně pochopí podstatu věci (to on samozřejmě chápe i tak). Chtěl bych, aby se to opakovalo, třeba jen několik minut denně.

NEDĚLE

Po probuzení jsem v duchu odříkal *Otčenáš*. Ukázalo se, že si modlitbu vybavuji bez zaváhání. Když jsem kdysi nemohl chodit v neděli do kostela, aspoň pro sebe jsem si odříkával *Otčenáš*. Pohyboval jsem rty ve vlahém větru. Žil jsem na ostrově, kde návštěvy bohoslužeb nebyly samozřejmostí. Ne že by ten ostrov nebyl obývaný, i chrámy na něm byly, ale nastaly takové okolnosti, že navštěvovat bohoslužby nebylo vůbec jednoduché. Na podrobnosti si už nevzpomínám.

Chrám – to je pocit velké radosti, obzvlášť v dětství: jsem malý, držím se tedy matčiny sukně. Dlouhá sukně pod krátkým kožíškem šustí po podlaze. Matka staví svíčku k ikoně a sukně se maličko nadzvedává a s ní i moje ruka v rukavici. Opatrně mě zvedá a nese k ikoně. Cítím v pase její dlaně, moje válenky a rukavice se ve vzduchu volně přesouvají a já se tím směrem jakoby vznáším. Pode mnou jsou desítky planoucích svátečních svící – dívám se na ně a nemůžu od toho jasu odtrhnout oči. Svíce prskají, vosk z nich stéká a okamžitě tuhne do bizarních stalaktitů. Vstříc mi jde Matka Boží s rozpřaženými rukama

a já jí nešikovně líbám ruku, protože svůj let neřídím sám, a potom se jí, jak se to patří, dotýkám čelem. Na okamžik cítím chlad její paže. A tak se tedy vznáším chrámem, prolétám skrze voňavý dým nad knězem houpajícím kadidelnicí. Prolétám nad chórem – skrze jeho zbožné písně (zpomalené pohyby regenschoriho a jeho grimasy při vysokých tónech). Nad stařenou prodávající svíčky a nad masou lidí, která zaplnila chrám. Proklouzávám kolem sloupů, podél oken, za nimiž je zasněžená země. Rusko? Za nedbale zavřenými dveřmi je cítit třesutý mráz, klika je pokryta jinovatkou. Škvíra se prudce zvětšuje a ve vzniklém obdélníku stojí Geiger.

„Pane doktore, jsme přece v Rusku, že?“ ptám se.

„Ano, v jistém smyslu.“

Chystá se připojit mě na kapačku.

„A proč jste tedy Geiger?“

Překvapeně se na mě dívá:

„Protože jsem ruský Němec. *Deutschrusse*. Vy jste se bál, že jsme v Německu?“

Ne, nebál. Teď si prostě jenom můžu být jistý, že přesně znám naši polohu. Dodneška mi to moc jasné nebylo.

„A kde je sestra Valentina?“

„Ta má dnes volno.“

Když mě Geiger napojil na kapačku, změřil mi teplotu. 38,1.

„A to nemáte jiné sestry?“ zajímám se.

„Jste náročný.“

Nepotřebuji jinou sestru. Jenom nechápu, co je to za ústav, ve kterém je jeden lékař, jedna sestra a jeden pacient. Ačkoli v Rusku je možné všechno. V Rusku... Musí to být hodně rozšířená fráze, když se uchovala dokonce i v mé narušené

paměti. Má svůj rytmus. Nevím, co se za tím skrývá, ale tu frázi si pamatuju.

Takových frází, co se vzaly bůhvíodkud, mám už několik. Mají jistě svou historii, ale já je vyslovuji jako poprvé. Cítím se jako Adam. Nebo jako dítě: děti často pronášejí fráze, o kterých ještě nevědí, co znamenají. V Rusku je možné všechno. Je v tom něco jako odsouzení, či dokonce rozsudek. Dá se v tom tušit jakási nezdravá bezmeznost, očekávání, že všechno se bude odvíjet známým směrem. Do jaké míry se tato fráze týká mě?

Po krátké úvaze vyřknu tu frázi nahlas a žádám Geigera jako Němce o názor. Pozoruji pohyby jeho rtů a obočí – tak se ochutnává víno. Hlasitě se nadechuje, zrovna jako by se chystal odpovédět, avšak následuje pauza a stejně hlasitý výdech. Jako Němec se rozhodl vyhnout se odpovědi, možná proto, aby mě nezranil. Místo toho mě požádal, abych mu ukázal jazyk, což podle mého názoru bylo opodstatněné. Jazyk mi funguje do značné míry nezávisle: vyslovuje to, co si zvykl vyslovovat, tak jak to bývá u mluvících ptáků. Zdá se, že Geiger všechno ohledně mého jazyka pochopil, a žádá mě, abych mu ho ukázal. Když to udělám, vrtí hlavou. Můj jazyk ho nepotěšil.

U dveří se ke mně Geiger obrátil:

„A ještě něco... Kdybyste chtěl, aby sestra Valentina ležela vedle vás, třeba i pod jednou příkrývkou, nestyďte se a řekněte si. Je to normální.“

„Sám víte, že jsem úplně neškodný.“

„Vím. Ačkoliv,“ lusknul prsty, „v Rusku je přece možné všechno, ne?“

V tomto okamžiku všechno ne... To cítím jako nikdo jiný.

PÁTEK

Po všechny ty dny se mi nedostávalo sil. Nedostává se mi jich ani dnes. V hlavě se mi honí podivné: „Letec Platonov“. To je také fráze.

Ptám se Geigera:

„Pane doktore, byl jsem letec?“

„Pokud je mi známo, nebyl...“

Kde mě to jenom nazývali letcem? Nebylo to v Kuokkale? Jistě, v Kuokkale! Volám na Geigera: „To pojmenování souvisí s Kuokkalou, kde jsem... Kde jsme... Byl jste v Kuokkale, pane doktore?“

„Dnes se to jmenuje nějak jinak.“

„Jak?“

„No, dejme tomu Repino... Hlavní je, abyste své vzpomínky zapsal.“

Udělám to zítra. Jsem unavený.

SOBOTA

Jsme s bratrancem Sevou u Finského zálivu. Seva je syn bratra mé matky: jako dítěti mi to vysvětlení příbuzenského vztahu znělo strašně složitě. Ani dnes to nevyslovím úplně hladce. Bratranec – to už je samozřejmě jednodušší, ale nejlepší je – Seva. Sevovi rodiče mají v Kuokkale dům.

Pouštíme spolu draka. Běžíme po večerní pláži u samého okraje vody. Občas bosýma nohama nakopneme vodu a střikance se zatřpytí v zapadajícím slunci. Hrajeme si na letce.

Letíme ve dvojici: na předním sedadle jsem já, na zadním Seva. Chladné nebe je pusté a prázdné, nás ale hřeje naše přátelství. Když zahyneme, tak společně, a to sbližuje. Snažíme se povídat si – tam, nahoře – avšak naše slova odnáší vítr.

„Letče Platonove,“ křičí na mě zezadu Seva. „Letče Platonove, před námi je obec Kuokkala!“

Nechápu, proč Seva oslovuje svého kolegu tak obřadně. Možná proto, aby Platonov nezapomínal, že je letec. Sevův vysoký hlásek (který mu už zůstal) se rozléhá po celé obci, kterou prolétáme. Jindy se mísí s křikem racků a téměř se od něho nedá rozeznat. Popravdě řečeno mě ten křik pořádně rozčiluje. Ale při pohledu na Sevův šťastný obličej nemám odvahu ho umlčet. V podstatě jsem si ho kvůli tomu podivnému ptačímu zabarvení také zapamatoval. Před spaním dostáváme horké mléko s medem. Sice horké mléko rád nemám, ale po letu nad zálivem, po mořském větru bijícím do tváře neprotestuji. Pijeme mléko lačnými hlasitými doušky a nedbáme na to, že teprve začíná chladnout. Nosí nám je finská mlékařka a opravdu chutná výborně, obzvláště když není horké. Finka špatnou ruštinou vychvaluje svou krávu. Představuju si, že ta kráva je podobná té mlékaře – obrovská, pomalá, s očima posazenýma daleko od sebe a s tuhým vemenem.

Dělíme se se Sevou o pokojík ve věžičce. Máme výhled kolem dokola (vzadu je les, vepředu moře), což je pro zkušené letce hodně důležité. Kdykoli je možné vyhodnotit počasí: mlha nad mořem věští nejspíš déšť; beránci na vodě a pohupování vrcholků stromů předznamenávají vichřici. Boro-vice i vlny mění svůj vzhled v pološeru bílé noci. Ne že by

vypadaly hrozivě, jenom prostě ztrácejí něhu, kterou měly ve dne. Je to stejné, jako když vidíme jindy usměvavého člověka zamyšleného, to nás také zneklidní.

„Už spíš?“ šeptá Seva.

„Ne,“ odpovídám, „ale skoro.“

„Viděl jsem za oknem obra,“ ukazuje Seva k oknu odvrácenému od moře.

„To je borovice. Spi už.“

Za několik minut je slyšet Sevovo oddychování. Podívám se z okna, na které ukazoval Seva. A vidím obra.

PONDĚLÍ

Pondělí je těžký den...¹ Další *fráze* z mé ubohé hlavy. Zajímalo by mě, kolik jich tam ještě je. Neexistují už ani lidé, ani události, slova však zůstala – tady jsou. Slova asi mizí jako poslední, zejména ta napsaná. Geiger si možná ani sám plně neuvědomuje, jak moudrý to byl nápad, abych psal. Snad právě slova budou tou nitkou, za kterou se mi někdy podaří vytáhnout všechno, co se událo? Nejenom se mnou, ale všechno, co se událo vůbec. Těžký den... Ale já právě cítím lehkost, dokonce jakousi radost. Myslím si, že je to tím, že se těším na setkání s Valentinou. Pokusil jsem

¹ Název filmu režiséra Ivana Lukinského z roku 1963 (v originále „Понедельник день тяжолый“), založený na pověře Rusů, že pondělí (nikoli pátek) je smolný den (pozn. překl.).

se vstát, zatočila se mi hlava a lehkost byla ta tam. Radost však nezmizela.

Valentina vešla do pokoje a poplácala mě po tváři – je to tak příjemné. A k tomu se od ní linou vůně, které vůbec neznám. Je to parfém, mýdlo? Nebo její přirozená vůně? Ptát se by nebylo slušné a ani to není zapotřebí. Všechno by mělo mít svoje tajemství, obzvláště žena... A to je přece také *fráze*. Cítím, že je to *fráze*!

A ještě jedna: „V kovech se teplo rychle šíří.“ Ta se mi velmi líbila. Možná že není z nejužívanějších, pro mě je ale jedna z prvních, které jsem slyšel. Sedím neznámo kde, neznámo s kým, lžičkami mícháme čaj. Myslím, že je mi tak pět let, víc asi ne, na židli mám pod sebou vyšíváný polštářek (nedosáhnou na stůl), míchám čaj jako dospělý. Sklenička je usazena v ozdobném kovovém držáku. Lžička pálí. Odhazuji ji s břinkotem do sklenice a foukám si na prsty. „*V kovech se teplo rychle šíří*“ zní docela příjemně. Krásně, učeně. V podobných situacích jsem si to opakoval do nějakých dvanácti let.

Ne, ani to není ta nejstarší vzpomínka. „Jdi s odvahou.“ To je ono. O Vánocích vcházíme do jakéhosi domu. U schodiště stojí vycpaný medvěd na zadních tlapách a v předních drží podnos.

„Proč podnos?“ ptám se.

„Na vizitky,“ odpovídá otec.

Na okamžik nořím prsty do hustého medvědího kožíchu. Nač medvěd potřebuje vizitky (stoupáme po mramorových schodech) a co jsou to vůbec vizitky? Několikrát to slovo opakuju, uklouznou, ale zachytím se otcovy ruky. Pohupuju

se ze strany na stranu a pozoruju kobercový chodníček na mramorové podlaze. Je připevněný pozlacenými sponami, na bocích se trochu vlní a taky se pohupuje. Smějící se otcův obličej. Vcházíme do jasně osvětleného sálu. Vánoční stromeček, držíme se v kruhu za ruce. Mám ruce lepkavé od něčího potu, je mi to nepříjemné, ale rozpojit ruce a vytrhnout se z kruhu nemůžu. Někdo říká, že jsem ze všech nejmenší (to už sedíme na židlích kolem stromečku). Ten člověk odkudsi ví, že umím přednášet básničky, a prosí mě, abych něco zarecitoval. A všichni se hlasitě přidávají. Vedle mě se ocitá stařec ve starodávné uniformě, s vyznamenáními zavěšenými pod rozdvojeným plnovousem.

„To je Těrentij Osipovič Dobrosklonov,“ říká někdo.

Kolem nás vzniká volný prostor. Mlčky Těrentije Osipoviče pozoruju. Stojí opřený o hůl a lehce se naklání na stranu tak, že mi hlavou probleskne myšlenka, že by mohl upadnout. Neupadne.

„Jdi s odvahou!“ radí mi Těrentij Osipovič.

Utíkám před tím pozváním enfiládou pokojů s nakloněnou hlavou a široce rozpřaženými rukama a všímám si při tom, jak se můj odraz míhá v zrcadlech a jak v příbornících drnčí nádobí. V posledním pokoji mě chytá tlustá kuchařka. Přitiskne si mě ke hrudi (z toho kuchyňského zápachu je mi na zvracení) a vítězoslavně mě odnáší do sálu. Staví mě na podlahu.

„Jdi s odvahou!“ zní opakovaný povel Těrentije Osipoviče.

Nejenže nejdu, dokonce vzlétám, vznáším se něčím úsilím na thonetku a přednáším publiku jakousi básničku.

Vzpomínám si, že byla krátká... Bouřlivé ovace a plyšový medvídek Teddy jako dárek. Co jsem jim to tehdy recitoval? Šťastný se prodírám davem obdivovatelů a pohledem děkuji viníkům svého úspěchu – kuchaře a Těrentiji Osipoviči, který mě podpořil slovem.

„Vždyť jsem ti říkal,“ rukou si uhladí plnovous, „jdi s odvahou.“

Pokaždé se mi to v životě nepodařilo.

ÚTERÝ

Geigerovi se moje zápisky líbí. Řekl, že mou ruku vede všemohoucí bůh detailu. Pěkný obrázek: Geiger umí být poetický.

„Možná jsem byl před ztrátou paměti spisovatelem?“ ptám se. „Nebo reportérem v novinách?“

Krčí rameny.

„Nebo někým jiným, malířem například. Vaše popisy jsou, řekl bych, velmi plastické.“

„Tak malířem, nebo spisovatelem?“

„Popisovatelem života. Domluvili jsme se přece, že v tom hlavním se nebude napovídat.“

„A kvůli tomu jste omezili personál na dva lidi?“

„Ano, aby se někdo neprořekl. Zůstala dvojice těch nej-spolehlivějších.“

Směje se.

Po obědě Geiger odešel. Viděl jsem ho na chodbě, když vcházela Valentina. V kabátě, s čepicí v ruce. Slyšel jsem jeho

vzdalující se kroky, nejdříve na chodbě, potom na schodech. Dva dny jsem Valentinu nepožádal, aby si ke mně lehla, přestože jsem po tom toužil. Bez ohledu na Geigerův souhlas (nebo spíš navzdory?). A teď jsem ji poprosil.

A už je vedle mě, svou dlaň má v mé dlani. Pramen jejích vlasů mě lechtá na uchu. Bylo by mi těžko při myšlence, že nás někdo může přistihnout při *tom*. Při něčem jiném, neslušném, možná dokonce pohoršlivém, by to tak strašné nebylo, protože to neslušné by bylo to první, co by se dalo čekat, ale tady při *tom*... Tady je všechno tak jemné, chvějivé a nevysvětlitelné, a navíc ten neodbytný pocit, že to všechno už tady jednou bylo. Ptám se Valentiny, jestli už něco takového zažila, jestli na něco takového má nějaké dejme tomu jen nejasné vzpomínky, a když ne vzpomínky, tak třeba jen domněnky. Ne, odpovídá, nezažila, vůbec nic takového nebylo, odkud by se taky takové vzpomínky vzaly?

Ale vždyť se to událo, přece jsem si to nevymyslel. Leželi jsme na posteli bez hnutí, ruku v ruce, spánek vedle spánku. Neodvážil jsem se tehdy ani polknout – bál jsem se, že ten zvuk uslyší, schválně jsem zakašlal, abych jej nějak odůvodnil – tak nemateriální byl náš vztah. Nebo aby mi neluplo v kloubu, to jsem se taky bál, protože by se okamžitě porušila ta lehkost, celá ta zranitelnost našich vztahů. Nebylo v nich nic tělesného. Stačilo mi její zápěstí, její malíček, nehet malíčku – maličký jako šupinka perleti, hladká a růžová. Píšu a třese se mi ruka. Ano, důvodem je slabost, teplota, ale taky velké citové napětí. A taky to, že všechno ostatní přede mnou paměť skrývá. Co to bylo?

„Co to bylo?“ křičím na sestru Valentinu a tečou mi slzy. „Proč si nevzpomínám na všechno štěstí ve svém životě?“

Valentina tiskne chladné rty k mému čelu.

„Možná by pak přestalo být štěstím.“

Možná. Ale aby se to dalo pochopit, musím si na všechno vzpomenout.

STŘEDA

Vzpomínám. Tramvajové koleje na zamrzlé řece. Elektrická tramvaj prodírající se od jednoho břehu ke druhému, lavice podél oken. Řidič se snaží proniknout zrakem metelící a šerem, protější břeh však ještě není vidět. Cestu sotva osvětlují lucerny, v jejich blikajícím světle se cestujícím zdá, že každá nerovnost na ledu je puklina nebo díra. Řidič je soustředěný, je ten poslední, kdo ztrácí naději. Průvodčí se také tváří statečně, avšak nezapomíná se posilňovat doušky z čutory, neboť mráz a měsícem osvětlená krajina berou odvahu každému a průvodčí přece musí zůstat ve formě. Prodává jízdenky po pěti kopějkách, odtrhává je zmrzlými prsty. Pod sebou má deset sáhů vody, kolem dokola metelice, avšak jeho křehká archa, žlutý ohýnek na ledu, usilovně směřuje ke svému cíli – ohromné špici ztrácející se v mracích. Poznávám tu špici i tu řeku. Teď už vím, ve kterém městě jsem žil.

ČTVRTEK

Vždyť Petrohrad jsem nesmírně miloval. Když jsem se vracíval odjinud, pociťoval jsem velké štěstí. Jeho harmonie v mých očích kontrastovala s chaosem, který mě od dětství lekal a rozlaďoval. Teď nedokážu pořádně zrekonstruovat události svého života, pouze si vzpomínám, že když mě zaplavovaly vlny toho chaosu, zachraňovala mě myšlenka na Petrohrad, ostrov, o který se ty vlny roztříští...

Valentina mi teď píchla injekci do zadku. Nějaký vitamin. Vitaminy bolí, tyto injekce jsou z nějakého důvodu mnohem nepříjemnější než injekce s léky. Ztratil jsem myšlenku...

Ach ano – harmonie. Přísnost. Tady jsme s otcem a matkou – já jsem uprostřed, oni po stranách, drží mě za ruce, jdeme po Divadelní ulici od Fontanky k Alexandrinskému divadlu, přímo středem ulice. My sami jsme ztělesněním symetrie, chcete-li – harmonie. Takže jdeme a otec mi říká, že vzdálenost mezi domy se rovná jejich výšce a délka ulice výšku domů desetkrát převyšuje. Divadlo roste, přibližuje se, děsí. Zrychlení mraků na nebi. Ano, a ještě něco: ulici potom přejmenovali, nazvali ji jaksi uboze. Proč asi?

A ještě jsem si vzpomněl na požár. Ne na samotný požár, ale na to, jak ho jeli hasit – po Něvském prospektu, v raném podzimu, na sklonku dne. Vepředu na vraném koni jede *trubač*. S trubkou u úst, jako anděl Apokalypsy. *Trubač* troubí, rází cestu hasičskému konvoji a všichni se rozprchnou, kam se dá. Vozkové šlehaří koně, ustupují k okraji silnice a zastavují, napůl obrácení k hasičům. A po kypícím Něvském se ve vzniklé prázdnotě řítí vůz nesoucí bojovníky s ohněm. Sedí

na dlouhé lavici zády k sobě, v měděných helmách, a nad nimi vlaje prapor hasičského oddílu. U praporu stojí velitel hasičů a zvoní na zvon. Ve svém bohorovném klidu působí hasiči vznešeně, jako z řecké tragédie, na jejich tvářích hrají odlesky ohně, který je někde čeká, který se už někde rozhořel, i když zatím ještě není vidět.

Na hasiče padají ohnivě žluté listy z Jekatěrinského sadu, kde hoří samotný oheň. Stojíme s maminkou přitisknutí k litinové mříži a pozorujeme, jak se beztlázný stav listů přenáší na konvoj: ten se pomalu odlepuje od kamenné dlažby a letí nízko nad Něvským. Za vozem s hasiči proplová dvojspřežení povoz s páčidly, kotouči hadic a hasičskými žebříky a za ním jede druhý vůz s parním čerpadlem (z kotle se valí pára, z komínu dým); za tím se žene sanitní vůz, aby zachraňoval popálené.

Pláču a maminka říká, abych se nebál, jenže já přece nepláču strachem, ale z přetlaku citů. Z nadšení nad hrdinstvím a velkou slávou těch lidí, nad tím, že tak velkolepě proplovají kolem strnulého davu za zvuku zvonů.

Moc jsem se chtěl stát náčelníkem hasičů a pokaždé, když jsem hasiče viděl, směřoval jsem na ně tichou prosbu, aby mě přijali mezi sebe. Když jsem projížděl po Něvském v horním patře patrové tramvaje, pokaždé jsem si představoval, že mířím k požáru. Tvářil jsem se slavnostně a poněkud zachmuřeně, ještě jsem nevěděl, jak to s tím požárem nakonec dopadne, lovil jsem nadšené pohledy, lehce jsem nakláněl hlavu a na pozdravné volání davu jsem odpovídal pouze očima. Hasičem jsem se podle všeho nestal, ale dnes, po letech, toho nelituji.

SOBOTA

Včera jsem celý den absolvoval vyšetření. Mám z toho takový divný pocit... Ne, nebolelo to, dokonce to ani nebylo nepříjemné. Udivily mě jenom přístroje – nikdy jsem takové neviděl. Nejsem samozřejmě odborník přes tyto přístroje a všechno, co o nich můžu říct, jsou pouze moje pocity, jsou to však pocity prazvláštní.

„Byl jsem v bezvědomí dlouho?“ zeptal jsem se sestry Valentiny. „Tak dlouho, že se za tu dobu stačily objevit nové přístroje?“

Místo odpovědi si Valentina lehla ke mně. Hladila mě po vlasech.

Tak mě kdysi hladívala *Anastasija*. Podívejme, najednou se mi vybavilo jméno. Nevzpomínám si, kdo to byl, proč mě hladila, ale vím, že to byla Anastasija. Její prsty mi cestovaly ve vlasech, někdy se v zamyšlení zastavovaly. Sklouzávaly po tváři k uchu, jemně osahávaly reliéf ušního boltce a já jsem slyšel jejich neskutečně hlasité šustění. Někdy Anastasija přitiskla čelo k mému čelu a pramének svých a pramének mých vlasů splétala do jednoho. Světlý s tmavým. Hrozně nás to bavilo, ukazovalo nám to, jak jsme různí.

„Na co myslíte?“ ptá se mě Valentina.

„Tykej mi, ano?“

„Na co myslíš?“

Ale na nic. Prostě nemám o čem přemýšlet. Na nic si nevzpomínám. A z Anastasije zůstalo pouze jméno. Jméno a vůně jejích pšeničných vlasů, tu jsem také nezapomněl. A možná že vůni Valentiniých vlasů vnímám jako dojem, který mi

utkvěl v paměti. Nebo takto: vůně Valentininých vlasů (taktéž pšeničných) mi připomíná to, co mě kdysi dělalo šťastným.

NEDĚLE

Geiger mi přinesl *Robinsona Crusoea*. Nikoli nové vydání se zjednodušeným pravopisem, ale to předrevoluční, z roku 1906. Právě tuto knihu jsem v dětství čítával – že by o tom věděl? Poznal bych ji i se zavřenýma očima – na omak, podle váhy. Podle vůně – jako Anastasijiny vlasy. V nozdrách mi navěky zůstalo aroma typografické barvy vycházející z lesklých listů té knihy. Bylo to aroma putování. Šustění těch listů bylo šustěním ostrovního listí, které chránilo Robinsona před sluncem – obrovského, jasně zeleného, mírně se vlnícího. S křišťálovými kapkami každé ráno. Listoval jsem knihou a poznával jsem stránku za stránkou. S každým řádkem se oživovalo všechno, co ji provázelo v mém uplynulém čase – babiččin kašel, cinknutí nože, který někomu upadl v kuchyni, a vůně pečeného masa, která se odtamtud linula, kouř otcovy papirosy. Podle typografických údajů v knize proběhly všechny tyto události až po roce 1906.

PONDĚLÍ

Jakýsi člověk sedí u stolu. Je vidět šterbinou ve dveřích: ohnul se a krájí salám na pravidelná kolečka a jedno za druhým vkládá do úst. Truchlivá hostina. S povzdechem si nalévá do

plechového hrnku vodku, převrací ji do sebe a několikrát mlaskne. Sem tam se podívá z okna. Venku se listí barvy olova snáší po diagonále k zemi. Mělo by se snášet plynule, odnáší je však vítr. A já to všechno sleduju z chodby, kde je šero. Nepozoruju to přímo ode dveří, ale s odstupem, proto mě není vidět. Zajímá mě, co dělá člověk, který neví, že ho někdo pozoruje. A on nedělá nic, jen krájí salám kolečko za kolečkem a smutně to zapíjí vodkou. Než vezme do ruky hrnek, otře si prsty do novin. Není to nic zvláštního, ale zarylo se mi to do paměti. Kde a kdy to bylo?

Už několik dní mi teplota nestoupá nad 37,5. Cítím se líp, slabost pomaloučku ustupuje. Někdy si na posteli sednu, dokud se neunavím. Unavím se ale pořád ještě velmi rychle. Existoval takovýto druh mučení: člověka posadili na kládu nebo úzkou lavičku, aby nohama nedosahoval na podlahu. Nedalo se tak spát, nebylo možné si ani uvolnit záda. Ruce na kolenou. Nutili ho sedět tak den a noc, dokud mu nohy neopuchly. Ono se tomu také tak říkalo: posadit na kládu. Pořád mám v hlavě takový zmatek...

Raději toto: jsme v Ligově, v Poležajevském parku. Je červen. Teče tam říčka Ligovka, docela malá, ale v parku je široká jako jezero. U vchodu jsou zaparkované kočáry, ohromné množství landauerů, a já se ptám otce, jestli se sem sjelo celé město. Otec několik vteřin váhá, *co* se skrývá za mou otázkou, jestli prostoduchost, nebo ironie. Odpovídá opatrně: ne, celé ne. Moje otázka je v podstatě radostná – miluju velké shluky lidí. Tehdy to ještě platilo.

Na trávě jsou ubrusy, samovary, ruční gramofony. My gramofon nemáme a já se dívám, jak točí klikou ti vedle nás.

Kdo tam sedí, to si už nepamatuju, ale dodneška vidím, jak se ta klika točí. Za okamžik se rozezní hudba – chraplavá, zajímavá, ale přece jenom hudba. Zpěv. Šuplík plný malých nachlazených zpěváků – jak moc jsem ho tehdy chtěl mít! Starat se o něj, opatrovat ho, stavět ho v zimě ke kamnům, co je ale nejdůležitější – točit jeho klikou s královskou nedbalostí, tak jako se to dělá s věcmi dávno obvyklými. Otáčení klikou jsem považoval za jednoduchou a zároveň ne zcela zřejmou příčinu linoucích se zvuků, za univerzální klíč k překrásnému. V kruhovitém pohybu ruky bylo cosi mozartovského, cosi z rozmachu dirigentské taktovky oživujícího němé instrumenty, cosi, co se pozemskými zákony nedá zcela objasnit. Kdysi jsem si dirigoval sám pro sebe, pobrukoval si melodie, které jsem někde zaslechl, a docela mi to šlo. Kdybych netoužil být velitelem hasičů, pochopitelně bych se chtěl stát dirigentem.

V onen červnový den jsem viděl i dirigenta. Spolu s orchestrem poslušným jeho taktovky se postupně vzdaloval od břehu. Nebyl to ani promenádní, ani dechový orchestr, nýbrž orchestr symfonický. Hráči stáli na voru, přičemž bylo nepochopitelné, jak se tam vměstnali, a jejich hudba se rozlévala po vodě. Okolo voru pluly loďky a kachny, střídavě bylo slyšet skřípění vesel a kvákání, všechno to ale snadno vrůstalo do hudby a dirigent to vcelku blahosklonně toleroval. Dirigent byl sice obklopen hudebníky, zároveň však byl osamocený: v této profesi je jakási nepochopitelná tragika. Možná že není tak zřetelná jako u velitele hasičů, protože není spojena s požárem ani s vnějšími okolnostmi jako takovými, ovšem její vnitřní podstata spaluje srdce o to silněji.

ÚTERÝ

Existovaly čtyři kategorie lidí, kteří dostávali potravinové lístky:

První byli dělníci. To znamenalo jeden funt² chleba na den. To je celkem dost.

Druhá – úředníci, čtvrt funtu chleba na den.

Třetí – neúřednická inteligence, pouhá osminka funtu.

Čtvrtá – buržuové. Taký osminka, ovšem na dva dny. Tady máš a užij si to!

Zeptal jsem se Geigera, jestli teď existují potravinové lístky. Odpověděl, že je už zrušili. Díky bohu! Nebyla to žádná slast, kupovat zboží na lístky, obzvlášť mýdlo a petrolej.

Doslechl jsem se, že otevřeli novou výdejnu na Vasiljevském ostrově, na rohu ulic Osmá linie a Střední. Táhl jsem se tam až z Petrohradské čtvrti – o nových místech mnozí ještě nevědí, takže tam obvykle bývá menší fronta. Vítr ze zálivu žene drobný sníh, mráz štípe do uší. Dostal jsem s sebou babiččin šátek (babička už nebyla na světě), abych si ho přetáhl přes čepici, ale já hlupák jsem se styděl. A už na Tučkově mostě mě vítr div nesmetl. Vytáhl jsem šátek z aktovky a omotal si jím hlavu. Proč jsem se vlastně styděl, taková metelice, že nebylo na krok vidět, a i kdyby bylo, kdo by mě tak v tom šátku poznal? Když jsem se ale blížil k Osmé linii, přece jen jsem si šátek sundal.

Stoupl jsem si do fronty. Pelageja Vasiljevna mi povídá:

² Funt – stará ruská váha do zavedení metrické soustavy – 409,5 g (pozn. překl.).

„Já jsem Pelageja Vasiljevna, ve frontě stojím před váma, ale chtěla bych si stoupnout tam do výklenku, kde tolik nefouká.“

„Samozřejmě, Pelagejo Vasiljevno,“ odpovídám, „klidně běžte do výklenku, co mám s váma dělat?“

„A neodejdete z fronty? Kdybyste odcházel, skočte za mnou tam do toho výklenku (ukazuje směr) a dejte mně vědět.“

Kývám na souhlas, ona však zůstává na místě.

„Postála bych,“ říká, „ale mám zvýšenou teplotu. Vůbec nevím, jak po tom stání tady dopadnu. Ale bez petroleje bych neměla na čem vařit.“

Přichází Nikolaj Kuzmič:

„Jenom jdi, Pelagejo, postojím tady místo tebe, ničeho se bát nemusíš!“

Postupuje mu své místo ve frontě.

„Nikolaji Kuzmičovi věřím.“

Všichni ve frontě jsou zasypáni sněhem – čepice, ramena, řasy. Někteří oklepávají jednu nohu o druhou. Z výklenku vykukuje Pelageja a nedůvěřivě hledí na Nikolaje Kuzmiče. Ten si jí všimne a vyčítavě vrtí hlavou.

„Děkuju ti, Nikolaji,“ říká Pelageja a mizí ve výklenku.

První hodinu všichni žertují a mluví o tom, jak těžké je žít bez petroleje. Bez petroleje a bez dříví. Ke konci třetí hodiny přichází Skvorcov, kterého odkudsi znám. Zapojuje se do společného hovoru a říká, že rok 1919 je ten nejhorší v jeho životě.

„A kolik těch let máš,“ ptá se někdo z fronty, „tak nejvýš devatenáct, co? Nebo dvacet? Cos vůbec v životě zažil?“

„No, zaprvé...“

Skvorcov odpovídá a tváří se, že je plnoprávným členem fronty a že stojí spolu se mnou. Hlas má klidný, fronta mu ale nevěří.

„Tady ten,“ říká Nikolaj Kuzmič a ukazuje na mě, „s náma stál od samýho začátku, pamatujeme si ho. Pelageju Vasiljevnu, místo který tady stojím já, si taky pamatujeme.“ (Pelageja na chvilku vystrčí hlavu z výklenku.) „Promiň, ale tebe si nepamatujeme.“

Skvorcov krčí rameny a shazuje ze sebe napadaný sníh. Za okamžik splývá s metelící. Odchází poslušně, bez diskuse. Odchází z mého života navždycky, protože mám dojem, že jsem ho už nikdy neviděl.

STŘEDA

Na skříňce je soška Themidy, otec ji dostal darem v den absolvování studia na právnické fakultě. Už jako batoleti mi ji ukazovali a říkali: Themis. A když u nás byla návštěva, ptali se mě: kde je Themis? Já jsem na ni ukázal. Ještě jsem nevěděl, kdo je to Themis, myslel jsem si, že je to každá trefka, která stojí na skříni. Všechno se mi na Themidě líbilo, kromě vah, protože se nekývaly. Vydržel jsem to do sedmi let a potom jsem se pokusil dát váhy do pohybu, ohnul jsem je, bušil jsem do nich kladívkem. Byl jsem přesvědčen, že váhy se musejí kývat, myslel jsem si, že se něco zaseklo. Váhy se samozřejmě ulomily.

ČTVRTEK

Dnes po ranní vizitě zůstal Geiger v pokoji. Rukou přešel po opěradle ohýbané židle.

„Prý jste se ptal Valentiny, jestli jste byl dlouho v bezvědomí...“

Opřel se o opěradlo oběma rukama a díval se na mě. Přitáhl jsem si příkrývku k bradě.

„O tom se také nesmí mluvit?“

„Ne, proč? Vaše rehabilitace probíhá úspěšně a myslím si, že vám už leccos můžeme vysvětlit. Ale jenom něco, abyste to neměl všechno naráz.“

Jako by čekala přesně na tato slova, vešla do pokoje Valentina se třemi malými šálky na podnose. Pochopil jsem, že je to káva, sotva překročila práh. Nádherně voněla. Dobře uvařená káva – kdy jsem ji naposledy pil? Pomohli mi zvednout se a za okamžik jsme všichni seděli – já na posteli, Geiger s Valentinou na židlích.

„Jde o to,“ řekl Geiger, „že jste skutečně byl dlouho v bezvědomí a ve světě došlo ke změnám. Budu vám o nich postupně vyprávět a vy se snažte vzpomenout si na všechno, co se dělo s vámi. Naším společným úkolem je, aby se ty dva proudy spojily pokud možno bezbolestně.“

Káva byla taková jako její vůně, možná dokonce ještě o něco lepší. Geiger začal povídat o dobývání vesmíru. Dověděl jsem se, že my a Američané do kosmu létáme už dávno. Vzhledem k myšlenkám Ciolkovského se to dalo čekat. (Co mi v kávě chybí, je cukr. Ptám se, jestli ho můžu dostat. Geiger váhá, říká, že neví, jak se v mém organismu bude glukóza chovat.)

Jako první byl ve vesmíru Rus, zato Američané pobývali na Měsíci. O vesmíru i o Měsíci toho vím málo, ale myslím si, že tam absolutně není co dělat.

„Lidé se podívali na dna těch nejhlubších moří,“ pokračuje Geiger.

„Mlčky souhlasím.“

„Bylo ve vaší době možné na něco takového pomýšlet?“ ptá se Valentina.

„Ano,“ odpovídám, „určité nápady v této oblasti existovaly už tehdy.“

Vyprávím, že na jarmarcích bývala taková hračka, říkalo se jí *Australan*. Ve skleněném balonku s vodou se vznášel malinký človíček s vypouklýma očima. Shora přiléhala k balonku gumová membrána. Při stisknutí membrány se Australan začal otáčet kolem své osy a šel ke dnu. „Australan se spouští na dno mořské, hledá štěstí lidské!“ křičel prodavač. Napadal na jednu nohu a druhou tahal za sebou, přesto se po tržišti přemísťoval obdivuhodně rychle; jeho hlas chvílemi utíchal a pak se najednou znovu začal ozývat z jiného místa. „Australan se spouští...“ Všechny bavilo, že bojovníci za lidské štěstí vypadají tak zvláštně. Že jsou takoví pohybliví. Ruští obyvatelé, na rozdíl od australských, se určitě tak rychle otáčet neuměli.

Geigerova ruka je na Valentinině rameni. Jeho prsty jakoby automaticky mnou pramínek jejích vlasů. Ukazují na mě. Geiger jí teatrálně šeptá přímo do ucha:

„To není jenom o pokoření živlů, tady se míří výš, jde o problém štěstí.“

„Boj o štěstí vás nijak zvlášť neinspiruje, že?“ ptá se mě Valentina.